

FOCUS NR. 38

Kinderopvang in het Brussels Gewest: waar zijn de tekorten?

DIETER DEMEY

Voor meer dan een derde van de Brusselse kinderen jonger dan drie jaar is er een plaats in de kinderopvang. Maar is dit ook het geval in alle gemeenten? Hoe zit het met de vraag naar kinderopvang en het aanbod op wijkniveau? In deze Focus wordt de vraag naar kinderopvang in kaart gebracht en wordt de afstemming tussen vraag en aanbod geanalyseerd op niveau van het Gewest, de gemeenten en de wijken. Er wordt ook bestudeerd waar in Brussel de nood het grootst is.

Het belang van kinderopvang

Deze Focus bestudeert de evolutie en geografische spreiding van het aanbod aan kinderopvang in de formele sector in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en onderzoekt waar de nood aan kinderopvang het hoogst is. Verschillende overheden zijn bevoegd voor kinderopvang in het Brussels Gewest en deze hebben een aantal doelstellingen geformuleerd met betrekking tot het kinderopvangaanbod. Deze normen vormen het kader voor de analyse naar de nood aan kinderopvang. De centrale onderzoeksvraag van deze Focus is: *hoeveel plaatsen moeten er worden gecreëerd in de formele kinderopvang voor jonge kinderen om te voldoen aan de beleidsnormen?*

Formele kinderopvang¹ is de opvang die wordt verleend door voorzieningen en vervult een belangrijke economische, pedagogische en sociale functie. Kinderopvang maakt voor ouders de combinatie van werk en gezin mogelijk, het is een sociale leerplek en het bevordert de maatschappelijke integratie van bepaalde groepen in de samenleving (Hedebouw en Peetermans, 2009). Daarom is het nodig om de vraag naar kinderopvang in kaart te brengen, net als de afstemming tussen vraag en aanbod evenals eventuele tekorten.

Een vorige Brusselse studie hierover van 2010 behandelde de

voornaamste demografische ontwikkelingen met betrekking tot jonge kinderen, de dekkingsgraad van de kinderdagverblijven en de afstemming van het aanbod op de vraag, met een bijzondere focus op het wijkniveau [BISA, 2010]. In een meer recente studie over de Nederlandstalige gezinsvoorzieningen in Brussel werd het kinderopvangaanbod geanalyseerd tot op gemeentelijk niveau, maar niet op wijkniveau [Bauters & Vandenbroeck, 2016: 60-65]. Het is nochtans relevant om het aanbod te bestuderen op wijkniveau. Het aantal kinderen jonger dan drie jaar verschilt immers tussen de wijken. Ook de sociaaleconomische compositie van de bevolking verschilt tussen de wijken hetgeen een invloed heeft op de vraag naar voorzieningen waarin de prijs wordt bepaald op basis van het gezinsinkomen.

Het aanbod aan kinderopvang voor jonge kinderen in Brussel en de bevolking die gebruik maakt van kinderopvang zijn bovendien constant in beweging. Kinderopvangvoorzieningen breiden uit, worden verplaatst, nieuwe voorzieningen worden geopend en andere worden gesloten. Het aantal kinderen jonger dan drie jaar kan doorheen de tijd stijgen of dalen. Daarom is het belangrijk om niet enkel te kijken naar de huidige situatie, maar ook naar de evoluties in het verleden en - in de mate van het mogelijke - die in de toekomst. De meest recente kinderopvanggegevens gebruikt door de laatste studie van het BISA [2010] zijn voor het jaar 2009. Voor deze analyse zal de focus liggen op de periode van 2009 tot en met 2018.

In het beantwoorden van de onderzoeksvraag van deze Focus zal er rekening worden gehouden met de historische en geografische dimensies. Eerst wordt de vraag naar kinderopvang geanalyseerd aan de hand van het aantal kinderen jonger dan drie jaar. In het tweede deel van de analyse wordt bestudeerd in welke mate de vraag naar kinderopvang is afgestemd op het aanbod. Het derde en laatste deel toont aan waar de nood aan kinderopvang het hoogst is.

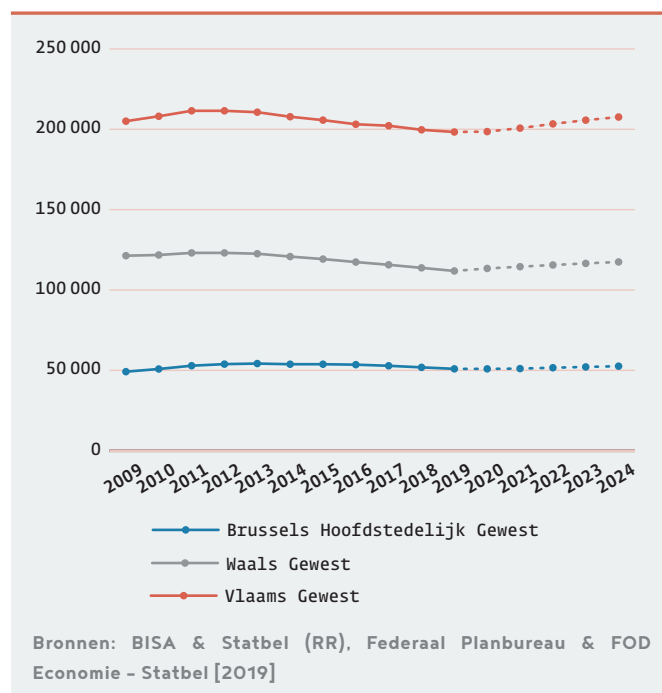
Demografische ontwikkelingen in de vraag naar kinderopvang

Een fluctuerend aantal jonge kinderen in het Gewest in de afgelopen tien jaar

De vraag naar kinderopvang voor baby's en peuters wordt in belangrijke mate beïnvloed door het aantal kinderen jonger dan drie jaar. Andere factoren die een rol kunnen spelen zijn de maatschappelijke aanvaardbaarheid van het uit handen geven van de opvang aan derden, de beschikbaarheid van een informeel opvangnetwerk (zoals grootouders) en of de ouders een professionele activiteit uitoefenen.

Het totaal aantal inwoners in Brussel is gestegen van 1 068 532 in 2009 naar 1 208 542 in 2019, een gemiddelde jaarlijkse stijging van 1,24%. De bevolking zal naar verwachting verder maar iets trager stijgen naar 1 233 240 in 2024 [BISA & Statbel (RR); Federaal Planbureau & FOD Economie - Statbel, 2019]. In tegenstelling tot de totale bevolking is het aantal 0-2 jarigen² niet continu gestegen tussen 2009 en 2019. Er was een stijging van 49 201 in 2009 naar 54 249 in 2013. Nadien was er een daling tot 50 957 in 2019 (①). Ondanks deze daling wordt er toch verwacht dat het aantal 0-2 jarigen terug zal stijgen in de komende jaren³ [BISA & Statbel (RR); Federaal Planbureau & FOD Economie - Statbel, 2019]. De evolutie in het Vlaams en Waals Gewest volgt in de periode 2009-2024 een gelijkaardig patroon als in Brussel: eerst een stijging, gevolgd door een daling tot 2019, met een verwachte stijging tot in 2024. Er kan dus een stijging verwacht worden in de vraag in de komende vijf jaar.

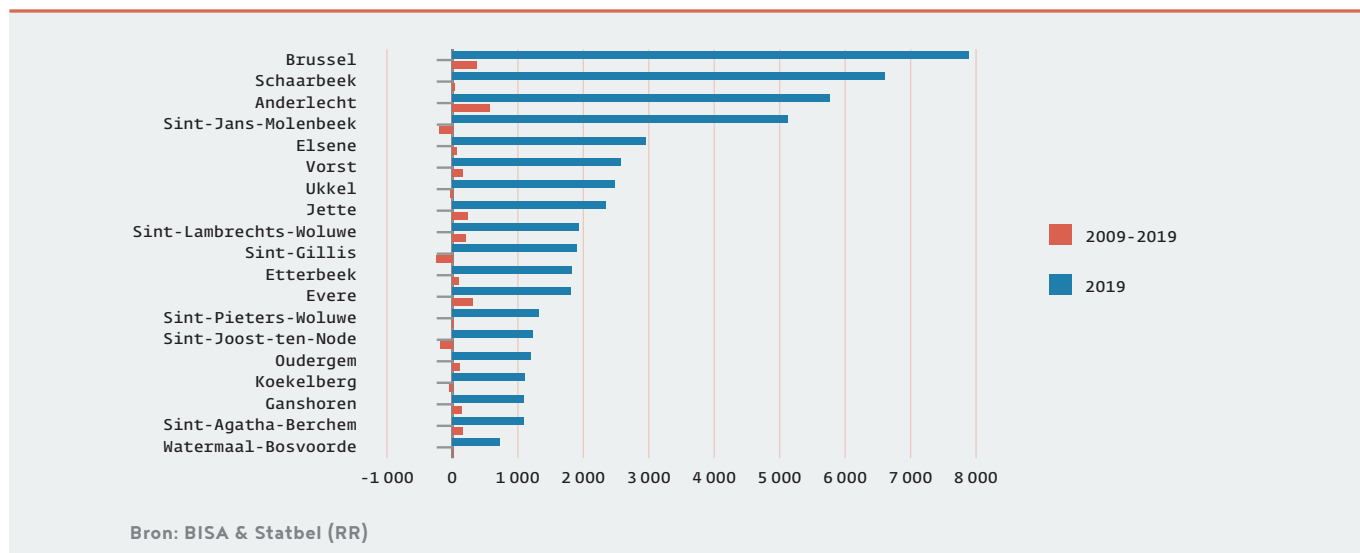
① AANTAL 0-2 JARIGEN NAAR GEWEST, 2009-2024 (OP 1 JANUARI)

Een stijging van het aantal kinderen jonger dan drie jaar in de meeste gemeenten

Aangezien het totaal aantal inwoners sterk verschilt tussen de Brusselse gemeenten, zal ook de vraag naar kinderopvang verschillen van gemeente tot gemeente. Het grootste aantal 0-2 jarigen leefde in 2019 in de gemeenten Brussel (7 886), Schaarbeek (6 603) en Anderlecht (5 765), terwijl de gemeenten Watermaal-Bosvoorde (722), Sint-Agatha-Berchem (1 088) en Ganshoren (1 095) het kleinste aantal 0-2 jarigen telden (②). In de meeste gemeenten is het aantal 0-2 jarigen gestegen tussen 2009 en 2019, maar in vijf gemeenten was er een daling, namelijk in Sint-Gillis (- 251), Sint-Jans-Molenbeek (- 200), Sint-Joosten-Node (- 186), Koekelberg (- 58) en Ukkel (- 42) [BISA & Statbel (RR)]. De toekomstige vraag naar kinderopvang zal dus naar alle waarschijnlijk dalen in bepaalde gemeenten en stijgen in andere⁴.

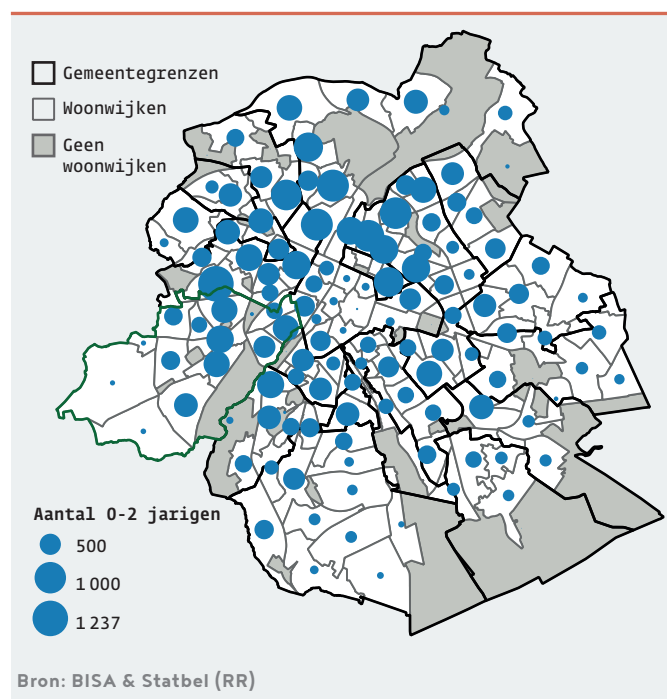
② AANTAL 0-2 JARIGEN OP GEMEENTELIJK NIVEAU IN 2019 EN VERSCHIL TUSSEN 2009 EN 2019 (OP 1 JANUARI)

Een ongelijke spreiding van het aantal kinderen jonger dan drie jaar op wijkniveau

Het aantal 0-2 jarigen varieert lokaal hetgeen wordt geïllustreerd in Figuur 3 dat het aantal 0-2 jarigen toont in de 145 wijken van Brussel in 2019⁵. Het is mogelijk dat een wijk in meer dan één gemeente is gelegen. Het aantal 0-2 jarigen in een bepaalde wijk wordt geïllustreerd aan de hand van een cirkel: hoe groter de cirkel, hoe groter het aantal 0-2 jarigen. Verder zijn er wijken met weinig of geen inwoners, zoals in industriegebieden en stations, groene zones (zoals bossen en parken), en kerkhoven. Deze niet-woonwijken zijn gemarkeerd in het grijs.

3 AANTAL 0-2 JARIGEN OP WIJKNIVEAU IN 2019 (OP 1 JANUARI)

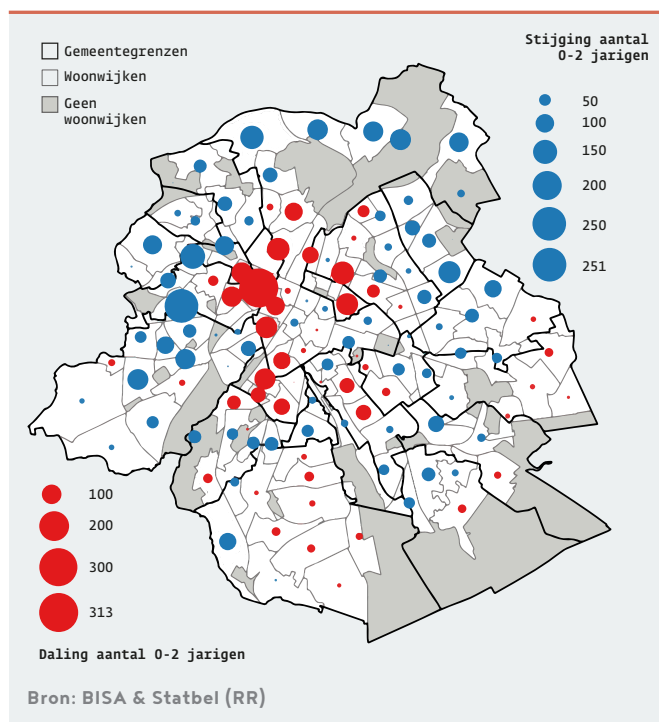

Anderlecht - omlind in het groen - is een voorbeeld van een gemeente bestaande uit zowel wijken met een laag als een groot aantal 0-2 jarigen. De behoefte naar kinderopvang zal dus niet alleen verschillen tussen gemeenten, maar binnen de gemeenten ook tussen de wijken.

De kaart toont verder dat het aantal 0-2 jarigen ongelijk verspreid is in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Het is vooral hoog in de wijken gelegen in het noordwesten, noorden en noordoosten van de eerste kroon (→Glossarium) en in de tweede kroon (→Glossarium) ten noordwesten van het kanaal.

Figuur 4 toont dat het aantal 0-2 jarigen tussen 2009 en 2019 vooral sterk is toegenomen in de wijken in de noordelijke helft van de tweede kroon. Niet alleen het aantal, maar ook het aandeel 0-2 jarigen is gestegen in deze wijken. Er is daarentegen een opvallende daling van het aantal 0-2 jarigen in de meeste wijken van de vijfhoek en in de meeste wijken in de eerste kroon.

4 EVOLUTIE IN HET AANTAL 0-2 JARIGEN OP WIJKNIVEAU TUSSEN 2009 EN 2019 (OP 1 JANUARI)

Deze analyses tonen aan dat de vraag naar kinderopvang verschilt 1) tussen gemeenten, 2) tussen wijken en 3) doorheen de tijd.

De dekkingsgraad

De gegevens over de capaciteit van de kinderopvangvoorzieningen zijn afkomstig van Kind en Gezin en L'Office de la Naissance et de l'Enfance (ONE). Deze organisaties staan in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in voor de vergunning van voorzieningen. De mate waarin het aanbod aan kinderopvang is afgestemd op de vraag kan geanalyseerd worden aan de hand van de dekkingsgraad (→Kader 1)

Een belangrijke vraag is vanaf welk niveau het aanbod beschouwd kan worden als voldoende. De Vlaamse Regering en de Europese Commissie hebben hiertoe elk een "absolute" norm voorop gesteld, terwijl de Brusselse Regering en de Franse Gemeenschap een 'relatieve' norm hebben geformuleerd (→Kader 2).

Op gewestelijk niveau wordt de Barcelonanorm behaald

In 2018 bedroeg de dekkingsgraad 39,63% in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, hetgeen betekent dat er 0,40 opvangplaatsen waren per kind op gewestelijk niveau. De dekkingsgraad is gestegen van 31,54% in 2009 naar 39,63% in 2018. Daarmee wordt op het niveau van het Gewest de Barcelonanorm van 33% behaald maar niet de Vlaamse norm van 50%.

1. Databronnen en methodologie

De kinderopvanggegevens zijn afkomstig van Kind en Gezin (voor de Nederlandstalige organisaties) en ONE (voor de Franstalige organisaties). De capaciteit heeft betrekking op het aantal plaatsen in een voorziening. Een plaats kan gebruikt worden door meerdere kinderen, dus de opvangcapaciteit zal lager zijn dan het aantal opgevangen kinderen in een voorziening. De gegevens hebben betrekking op de situatie op 31 december van het desbetreffende jaar en worden door het BISA samengevoegd en verwerkt. De meest recente gegevens beschrijven de situatie op 31 december 2018.

De dekkingsgraad is een indicator met in de teller het aantal opvangplaatsen op 31 december in jaar t en in de noemer het aantal kinderen jonger dan drie jaar op 1 januari in jaar $t+1$. Dit levert een waarde op die aangeeft hoeveel plaatsen er zijn per kind jonger dan drie jaar. Deze kan kleiner zijn dan 1, gelijk zijn aan 1 of groter zijn dan 1:

Een waarde kleiner dan 1 betekent dat er minder plaatsen zijn dan kinderen jonger dan drie jaar. Een dekkingsgraad van 0,50 bijvoorbeeld betekent dat er voor de helft van de kinderen een plaats is;

Een waarde gelijk aan 1 betekent dat er voor ieder kind jonger dan drie jaar een plaats is;

Een waarde groter dan 1 betekent dat er meer plaatsen zijn dan kinderen jonger dan drie jaar.

Plaatsen in kleuterscholen die ingenomen kunnen worden door kinderen tussen 2,5 en 3 jaar oud worden niet meegerekend in de opvangplaatsen voor jonge kinderen. De dekkingsgraad onderschat dus enigszins het aantal kinderen jonger dan drie jaar dat kan worden opgevangen. Een deel van de opvangplaatsen wordt ingenomen door kinderen die buiten Brussel wonen.

Maar in zes gemeenten is de dekkingsgraad lager dan 33%

De dekkingsgraad verschilt sterk tussen gemeenten ⁽⁵⁾. De dekkingsgraad was in 2018 het hoogst in de gemeenten Etterbeek (75,86%), Ukkel (63,11%) en Oudergem (59,06%), en het laagst in de gemeenten Anderlecht (19,98%), Sint-Jans-Molenbeek (22,06%) en Koekelberg (23,90%). In zes gemeenten was de dekkingsgraad in 2018 lager dan de Barcelonanorm. Zeven gemeenten bereikten wel de Barcelonanorm maar niet de Vlaamse norm. In zes gemeenten was de dekkingsgraad hoger dan 50% en daarmee bereikten deze gemeenten de Vlaamse norm. Ten opzichte van 2009 was er een stijging van het aantal gemeenten dat in 2018 de Barcelonanorm behaalde: van 10 gemeenten in 2009 naar 13 in 2018.

Geen evenwicht tussen vraag en aanbod op wijkniveau

Ook tussen de wijken zijn er sterke verschillen in de opvangcapaciteit ⁽⁶⁾. Vijf categorieën worden onderscheiden:

- in **categorie 1** bevinden zich wijken met een dekkingsgraad lager dan 1% (lichtgroene kleur);
- **categorie 2** bevat wijken met een dekkingsgraad hoger dan 1% maar lager dan 33% (Barcelonanorm) (groene kleur);
- wijken in **categorie 3** hebben een dekkingsgraad hoger dan 33% maar lager dan 50% (Vlaamse norm) (blauwgroene kleur);
- **categorie 4** bestaat uit wijken met een dekkingsgraad hoger dan 50% maar lager dan 100% (blauwe kleur);

2. Overheidsdoelstellingen met betrekking tot de beschikbaarheid van kinderopvangvoorzieningen voor jonge kinderen

Brusselse Regering: dekkingsgraad → minstens het Gewestelijke gemiddelde

In de beleidsverklaring van de Brusselse Hoofdstedelijke regering en het Verenigd College van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie is opgenomen dat “*prioritair crèches en andere opvangstructuren die werken met tarieven aangepast aan het inkomen van de ouders worden ondersteund die gelegen zijn in wijken met een lagere dekkingsgraad dan het gewestelijke gemiddelde*” [Brusselse Hoofdstedelijke Regering en het Verenigd College van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, 2019: 55-56].

Vlaamse Regering: dekkingsgraad → minstens 50%

In het decreet van 20 april 2012 houdende de organisatie van baby's en peuters streeft de Vlaamse Regering tegen 2016 naar “*een aanbod voor minstens de helft van de kinderen jonger dan drie jaar, en vanaf 2020 voor alle gezinnen met een behoefte aan kinderopvang*” [Vlaamse Regering, 2018]. Uit een recente studie blijkt dat er een totale onvervulde behoefte is aan formele opvang bij 8,6% van de gezinnen met niet-schoolgaande kinderen tussen 3 maanden en 3 jaar in het Vlaamse Gewest [Teppers, Schepers & Van Regenmortel, 2019: 177].

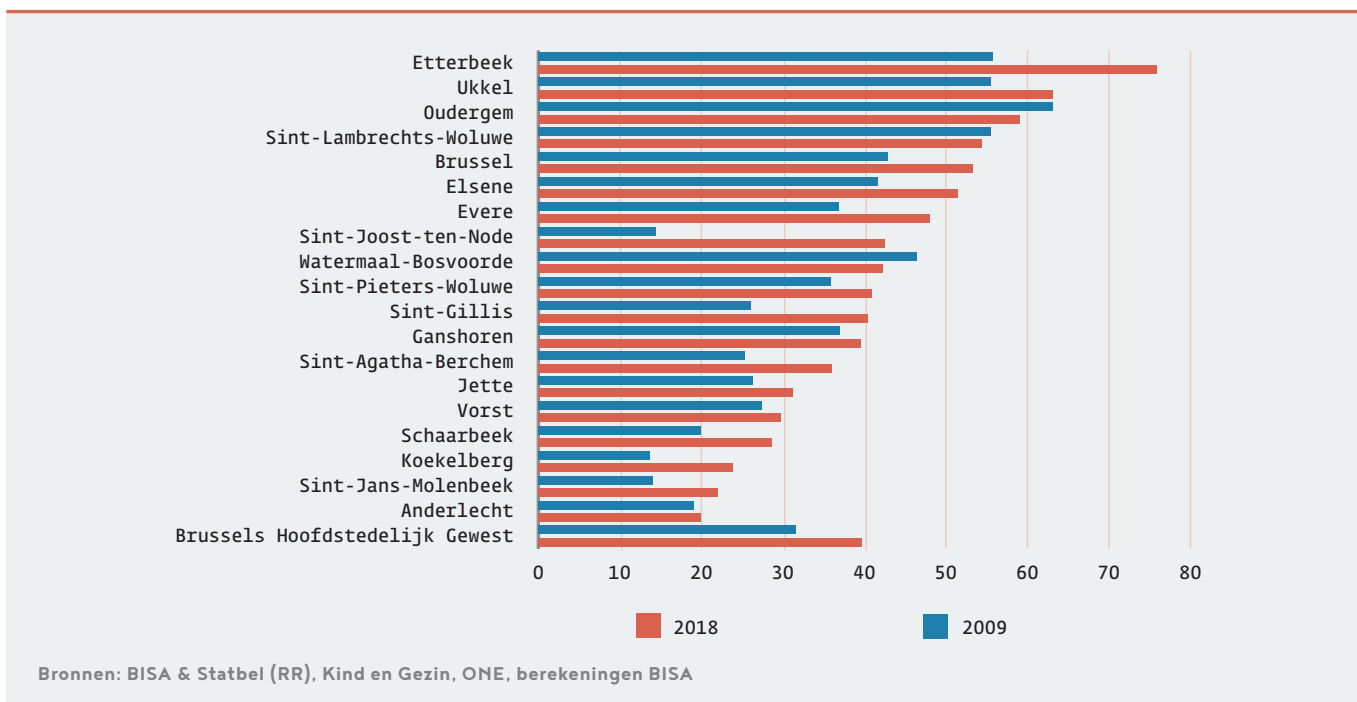
Franse Gemeenschap: dekkingsgraad → evenwicht tussen de Waalse provincies en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

De Franse Gemeenschap heeft als doelstelling om binnen het kader van het Plan Cigogne III 14 849 plaatsen te creëren in negen jaar (tussen 2014 en 2022) in de opvang voor jonge kinderen om in 2022 een evenwicht in de dekkingsgraad te bereiken tussen de Waalse provincies en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest [ONE; Franse Gemeenschapsregering, 2013: 54-55].

Europese Commissie: dekkingsgraad → minstens 33%

Op de Europese Raad van Barcelona in 2002 werd de doelstelling voorop gesteld om tegen 2010 te streven naar een plaats in een kinderopvangvoorziening voor 33% van alle kinderen jonger dan drie jaar. Dit is de Barcelonanorm (Europese Commissie, 2002: 12).

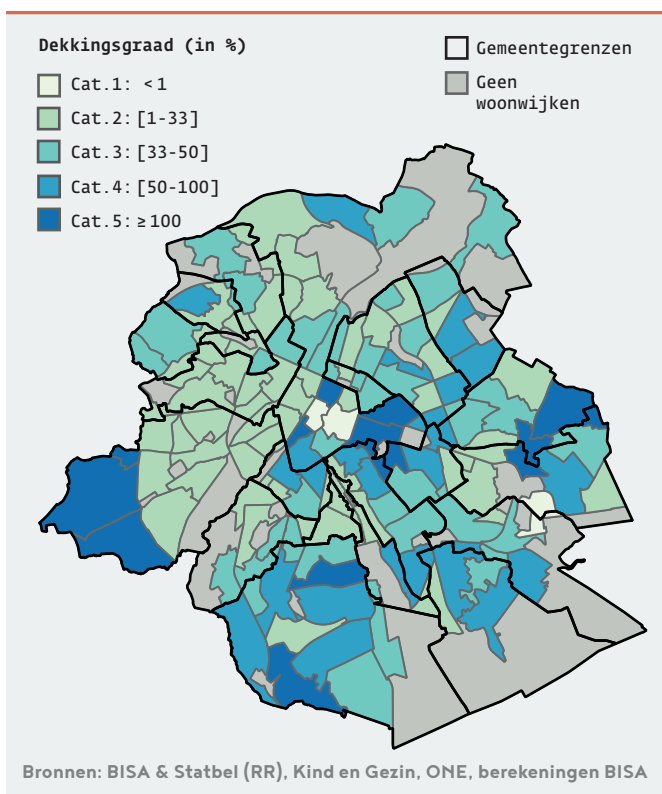
5 DE DEKKINGSGRAAD OP GEMEENTELIJK NIVEAU IN 2009 EN 2018 (IN %)

- en de dekkingsgraad in de **vijfde en laatste categorie** is hoger dan 100% (donkerblauwe kleur). In deze laatste categorie is er dus meer dan één opvangplaats per kind jonger dan drie jaar.

De dekkingsgraad kan niet worden berekend indien er geen 0-2 jarigen wonen in de wijk.

6 DE DEKKINGSGRAAD OP WIJKNIVEAU IN 2018 (IN %)

Een eerste opvallende vaststelling is dat de meeste wijken gelegen in de Kanaalzone en ten westen ervan behoren tot categorie 1 en 2. In deze wijken wordt de Barcelonanorm dus niet behaald terwijl net in deze wijken het aantal 0-2 jarigen

groot is. Een tweede vaststelling is dat de wijken die behoren tot categorieën 3, 4 en 5 zich vooral in het noordoosten, oosten, zuidoosten en zuiden van het Gewest bevinden. In deze wijken wordt de Barcelonanorm wel behaald, terwijl het aantal 0-2 jarigen in het merendeel van deze wijken eerder klein is.

Indien enkel de 118 woonwijken van het Gewest worden beschouwd, dan bevinden:

- 3 wijken zich in categorie 1;
- 46 in categorie 2;
- 35 in categorie 3;
- 22 in categorie 4 en
- 12 in categorie 5.

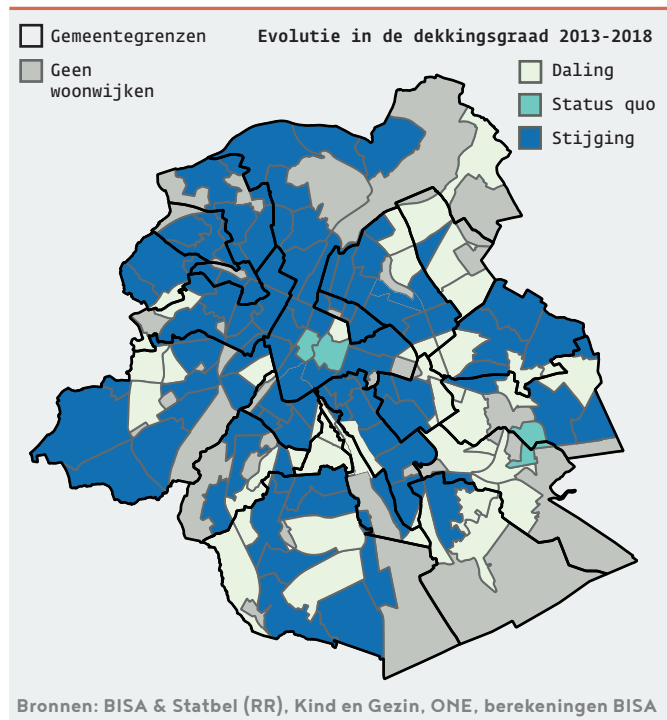
Vier op de tien woonwijken behalen de Barcelonanorm niet (41,53%). Drie op tien behalen wel de Barcelonanorm maar niet de Vlaamse Norm (29,66%) en eveneens drie op tien behalen de Vlaamse norm (28,81%).

Het aantal woonwijken waarin de Barcelonanorm niet wordt behaald is gedaald van 63 in 2013 naar 49 in 2018 (7)⁷. Het aantal wijken dat wel de Barcelonanorm behaalde maar niet de Vlaamse is gestegen van 28 in 2013 naar 35 in 2018. En het aantal wijken dat de Vlaamse norm behaalde is gestegen van 27 in 2013 naar 34 in 2018.

De nood aan kinderopvang

Na te hebben onderzocht waar in het Brussels Gewest de nood aan kinderopvang het hoogst is, wordt in deze sectie de inspanning in kaart gebracht die nodig is om aan de opvangbehoefte te voldoen. Daarbij wordt er uitgegaan van de meest recente gegevens die op dit moment beschikbaar zijn (→ **Kader 1**). Voor de kinderopvanggegevens is dit 31 december 2018 en voor de bevolkingsgegevens naar leeftijd is dit 1 januari 2019. Er wordt rekening gehouden met de verschillende beleidsnormen, dus de Brusselse, Vlaamse en Barcelona-norm (→ **Kader 2**) en de oefening wordt uitgevoerd op gewestelijk, gemeentelijk en wijkniveau.

7 EVOLUTIE IN DE DEKKINGSGRAAD OP WIJKNIVEAU TUSSEN 2013 EN 2018

De dekkingsgraad op **gewestelijk niveau** bedroeg 39,63% in 2018, hetgeen hoger is dan de Barcelonanorm. Om de Vlaamse norm van 50% te behalen, zou er een plaats moeten zijn voor de helft van de kinderen jonger dan drie jaar, dus voor 25 479 kinderen. In 2018 waren er 20 194 plaatsen, dus om deze norm te behalen zouden er **5 285** plaatsen moeten bijkomen (8).

De gewestelijke dekkingsgraad vlakt echter de soms aanzienlijke verschillen tussen de gemeenten uit. Gemeenten met een hoge dekkingsgraad compenseren met andere woorden voor gemeenten met een lage dekkingsgraad. Daarom is het informatief om ook te kijken naar het aantal plaatsen dat gecreëerd zou moeten worden zodat elke gemeente de Barcelonanorm, Brusselse of Vlaamse norm behaald. Voor deze oefening wordt er van uit gegaan dat de dekkingsgraad in gemeenten die de norm reeds behaalden ongewijzigd blijft.

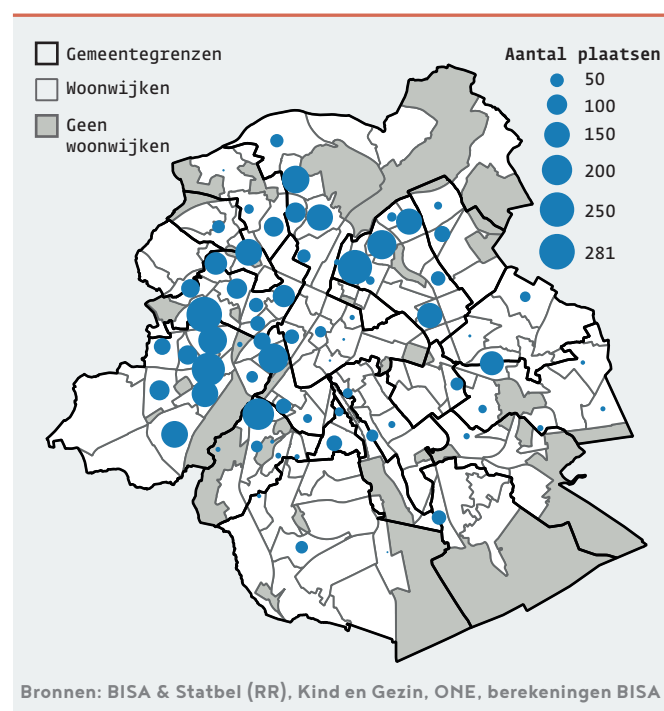
Om in elke Brusselse **gemeente** een dekkingsgraad van 33% te bereiken (Barcelonanorm), zouden er **1 827** plaatsen moeten bijkomen. Indien iedere gemeente het gewestelijk gemiddelde zou moeten behalen, zouden er **3 426** plaatsen moeten bijkomen. Ter vergelijking: in de periode 2009-2018 zijn er in totaal 4 153 bijgekomen, dus zonder rekening te houden met sluitingen. In werkelijkheid zal dit cijfer dus nog hoger liggen. En om de Vlaamse norm te behalen gaat het over niet minder dan **6 578** plaatsen.

Dit zijn 1293 plaatsen meer dan indien enkel rekening zou gehouden worden met de gewestelijke dekkingsgraad. Tabel (8) toont ook de nieuwe gewestelijke dekkingsgraad indien een bepaalde beleidsnorm wordt bereikt.

Echter, ook binnen de gemeenten kunnen er grote verschillen zijn in de dekkingsgraad tussen wijken. Daarom wordt dezelfde oefening uitgevoerd op wijkniveau. Om in iedere Brusselse wijk de Barcelonanorm te behalen, zouden er **3 322** plaatsen moeten worden gecreëerd. Dit zijn 1 496 plaatsen meer dan indien er enkel rekening gehouden zou worden met het gemeentelijk niveau. Om in elke wijk het gewestelijke gemiddelde te bereiken - zoals werd voorop gesteld in de beleidsverklaring van de Brusselse regering - gaat het om **5 283** plaatsen, hetgeen overeen stemt met meer dan een kwart van het huidige aanbod (26,16%) en 1 857 plaatsen meer dan indien er wordt uitgegaan van de situatie op gemeentelijk niveau. Om de Vlaamse norm te halen, gaat het over **9 208** plaatsen, hetgeen overeen komt met iets minder dan de helft van het huidige aanbod.

Figuur (9) tenslotte toont het aantal plaatsen dat gecreëerd moet worden op wijkniveau om de Brusselse norm te behalen in elke wijk. Dit maakt duidelijk dat de nood aan kinderopvang het hoogst is in wijken gelegen in de brede Kanaalzone (met uitzondering van de Vijfhoek), zoals in de wijken Machtens, de Brabantwijk, Anderlecht Centrum - Weyerz, Laag Vorst en Kuregem Bara⁸.

9 AANTAL BENODIGDE PLAATSEN OP WIJKNIVEAU OM DE BRUSSELSE NORM TE BEHALEN IN ELKE WIJK

8 OVERZICHT VAN HET TEKORT AAN KINDEROPVANGPLAATSEN VOOR JONGE KINDEREN VOLGENS DRIE BELEIDSNORMEN

	Barcelonanorm -33%	Brusselse norm -40%	Vlaamse norm -50%
Gewestelijk niveau	behaald	n.v.t.	5 285
Gemeentelijk niveau	1 827	3 426	6 578
Gewestelijke dekkingsgraad	43%	46%	53%
Wijkniveau	3 322	5 283	9 208
Gewestelijke dekkingsgraad	46%	50%	58%

Bronnen: BISA & Statbel (RR), Kind en Gezin, ONE, berekeningen BISA

Samenvatting en conclusies

Deze studie heeft de evolutie en geografische spreiding van het aanbod aan kinderopvang in de formele sector in het Brussels Gewest bestudeerd en onderzocht waar de nood aan kinderopvang momenteel het hoogst is.

Het aantal kinderen jonger dan drie jaar is gedaald in de voorbije jaren in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, maar zal volgens de laatste projecties terug stijgen, en dus ook de vraag naar kinderopvang. Ook in de meeste Brusselse gemeenten was er een stijging van het aantal kinderen jonger dan drie jaar tussen 2009 en 2019. Op wijkniveau is het aantal kinderen jonger dan drie jaar ongelijk gespreid: het is vooral hoog in de wijken gelegen in de noordelijke helft van de tweede kroon en tussen de tweede kroon en de gewestgrenzen ten noordwesten van het kanaal.

De dekkingsgraad werd gebruikt om te bestuderen in welke mate het kinderopvangaanbod is afgestemd op de vraag op het Brussels grondgebied. Daaruit blijkt dat het aanbod als voldoende beschouwd kan worden volgens de Barcelonanorm op gewestelijk niveau. Maar, in zes gemeenten was in 2018 de dekkingsgraad lager dan 33%. De analyse toont verder aan dat er geen evenwicht is tussen vraag en aanbod op wijkniveau. Het aantal wijken waarin de Barcelonanorm wordt behaald is gestegen sinds 2013 en wordt nu bereikt in de meeste wijken. Maar de Barcelonanorm wordt niet behaald in wijken waar het aantal 0-2 jarigen relatief hoog is.

In het derde en laatste deel van de analyse werd een inschatting gemaakt van het aantal kinderopvangplaatsen dat gecreëerd moet worden om de beleidsdoelstellingen te bereiken. De voornaamste conclusies van deze analyse zijn, ten eerste, dat er 5 283 plaatsen moeten bijkomen zodat elke wijk het gewestelijke gemiddelde bereikt, en, ten tweede, dat de nood aan kinderopvang het hoogst is in de Kanaalzone.

In deze studie werd er geen rekening gehouden met andere dimensies van kinderopvang, zoals de geografische toegankelijkheid, betaalbaarheid, flexibiliteit, kwaliteit en inclusiviteit. Vooral de betaalbaarheid is van belang in de Brusselse context gezien de hoge graad van (kans)armoede in het gewest, al zijn er ook op dit vlak belangrijke verschillen op wijkniveau (Englert et al., 2018).

Glossarium

Eerste kroon

Verwijst naar de wijken tussen de lanen van kleine ring en de middenring, gevormd door de Churchillaan (in het zuiden), de militaire lanen (in het oosten: Generaal Jacques, Generaal Meiser, Brand Whitlock, August Reyers, Generaal Wahis) en de spoorlijnen (in het westen). Vanuit gemeentelijk oogpunt associeert men die gewoonlijk met Anderlecht, Etterbeek, Elsene, Koekelberg, Sint-Jans-Molenbeek, Schaarbeek, Sint-Gillis en Sint-Joost-ten-Node. Wegens haar ruimtelijke omvang wordt Brussel-Stad afzonderlijk beschouwd.

Tweede kroon

Het begrip "tweede kroon" stemt overeen met de volgende gebiedsdelen: Anderlecht en Molenbeek voorbij het station West, Oudergem, Sint-Agatha-Berchem, Laken Noord, Neder-Over-Heembeek en Haren, Evere, Ganshoren, Elsene voorbij de Generaal Jacqueslaan, Jette-Noord, Schaarbeek voorbij de Lambermontlaan, Ukkel, Watermaal-Bosvoorde, Sint-Lambrechts-Woluwe en Sint-Pieters-Woluwe.

Bibliografie

- BISA, 2019. *Tegen 2025 zal de Brusselse bevolking toenemen, maar minder dan verwacht*. In de kijker, april 2019 (Geraadpleegd op 06-12-2019).
- BISA, 2010. *Dossier: Demografische ontwikkeling en kinderdagverblijven: de bijdrage van de Wijkmonitoring*. Brussel, De Conjunctuurbarometer van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest nr. 15, pp. 36-52 (Geraadpleegd op 06-12-2019).
- BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING EN HET VERENIGD COLLEGE VAN DE GEMEENSCHAPSCOMMISSIE, 2019. *Gemeenschappelijke algemene beleidsverklaring van de Brusselse Hoofdstedelijke regering en het Verenigd College van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie. Regeerperiode 2019-2024* (Geraadpleegd op 06-12-2019).
- ENGLERT, M., LUYTEN, S., FELE, D., MAZINA, D., DA COSTA, E.M., & MISSINE, S., 2018. *Welzijnsbarometer*. Brussels armoederapport 2018 (Geraadpleegd op 06-12-2019).
- EUROPESE COMMISSIE, 2002. *Presidency Conclusions, Barcelona European Council 15-16 March 2002*. (Geraadpleegd op 06-12-2019).
- FEDERAAL PLANBUREAU & FOD ECONOMIE - STATBEL, 2019. *Demografische vooruitzichten 2018-2070. Bevolking en huishoudens* (Geraadpleegd op 06-12-2019).
- FRANSE GEMEENSCHAPSREGERING, 2013. *Arrêté du Gouvernement de la Communauté Françaises du 14 novembre 2013 portant approbation du contract de gestion de l'Office de la Naissance et de l'Enfance 2013-2018* (Geraadpleegd op 06-12-2019).
- HEDEBOUW, G. & PEETERMANS, A., 2009. *Het gebruik van opvang voor kinderen jonger dan drie jaar in het Vlaams Gewest*. In: Over Werk. 2010, nr. 2, pp. 56-60.
- OFFICE DE LA NAISSANCE ET DE L'ENFANCE. *Plan Cigogne III* (Geraadpleegd op 06-12-2019).
- TEPPERS, E., SCHEPERS, W., & VAN REGENMORTEL, V., 2019. *Het gebruik van en de behoefte aan kinderopvang voor baby's en peuters jonger dan 3 jaar in het Vlaamse Gewest*. Leuven, Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin (Geraadpleegd op 06-12-2019).
- VANDENBROECK, M. & BAUTERS, V., 2016. *Cartografie van de Nederlandstalige gezinsvoorzieningen in Brussel*. Brussel - Gent, VGC - UGent.
- VLAAMSE REGERING, 2018. *Decreet van 20 april 2012 (BS 15 juni 2012) houdende de organisatie van kinderopvang van baby's en peuters, geconsolideerde versie 2018.06.26* (Geraadpleegd op 06-12-2019).

Noten

1. *Formele* kinderopvang wordt verleend door voorzieningen, terwijl *informele* kinderopvang wordt verleend door familie, vrienden, kennissen, bureaus, enz. Tenzij expliciet vermeld, verwijst kinderopvang in deze Focus telkens naar formele kinderopvang.
2. Leeftijdsklassen worden aangegeven met de begin- en eindleeftijd in volledige voorbije levensjaren. De klasse die de bevolking met een leeftijd van minder dan 3 jaar weergeeft, wordt aangeduid als 0-2 jaar. Dit zijn dus alle kinderen van 0 jaar en 0 dagen oud tot en met zij die 2 jaar en 364 dagen oud zijn. In de tekst worden '0-2 jaar' en 'jonger dan drie jaar' gebruikt.
3. De meest recente bevolkingsprojecties van het Federaal Planbureau en Statbel waren op het moment van schrijven de projecties gepubliceerd in januari 2019.
4. In 2016 heeft het BISA bevolkingsprojecties op gemeentelijk niveau voor de periode van 2015 tot 2025 gepubliceerd [Dehaibe et al., 2016]. Deze maken het dus in principe mogelijk om te bestuderen hoe het aantal 0-2 jarigen zal evolueren op gemeentelijk niveau in de komende vijf jaar, net als de vooruitzichten van het Federaal Planbureau en FOD Economie - Statbel dit op gewestelijk niveau mogelijk maken. Echter, ondermeer door gewijzigde vruchtbaarheidshypothesen en een daling van het aantal asielaanvragen vanaf 2016, werd de voorspelde bevolkingsgroei in meer recente vooruitzichten van het Federaal Planbureau en FOD Economie - Statbel neerwaarts herzien. Als gevolg hiervan wordt de totale bevolking in de gemeentelijke projecties waarschijnlijk overschat. In de *In de kijker van het BISA* van april 2019 wordt de impact van de bevolkingsevoluties en de gewijzigde hypothesen van de bevolkingsvooruitzichten op de verwachte toekomstige bevolking meer uitgebreid geanalyseerd.
5. Meer informatie over de wijken van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, zoals de verdeling over het Gewest en de criteria waarmee rekening werd gehouden bij de afbakening van de wijken, kan geraadpleegd worden op de website van de Wijkmonitoring.
6. Het totaal aantal 0-2 jarigen op gewestelijk of gemeentelijk niveau en wijkniveau is niet gelijk doordat een deel van de bevolking ingeschreven in een gemeente niet is toegewezen aan een statistische sector. Het gaat op 1 januari 2019 over slechts 85 0-2 jarigen.
7. In tegenstelling tot het gewestelijke en gemeentelijke niveau, beschikt het BISA niet over betrouwbare gegevens over de opvangcapaciteit op wijkniveau die terug gaan tot en met 2009, maar wel vanaf 2013. Daarom wordt er hier gekeken naar de periode van 2013 tot en met 2018.
8. Zie <http://wijkmonitoring.brussels/media/attachments/cms/na/1/carteAOquartier.pdf> voor een kaart met de namen van de wijken.

WETENSCHAPPELIJKE COÖRDINATIE

Astrid Romain

LEESCOMITÉ

Xavier Dehaibe, Anne Dujardin, Astrid Sierens, Morgane Van Laethem

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Astrid Romain - BISA

©2020 Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Alle rechten voorbehouden.

bisa
perspective.brussels
brussels instituut voor statistiek en analyse